

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bestuurskundige Berichten juli 1988

Berg, V.; Jurriëns, J.; Kakebeeke, A.; Kleiboer, M.; Knops, S.; Steensma, H.; Post, L.

Citation

Berg, V., Jurriëns, J., Kakebeeke, A., Kleiboer, M., Knops, S., Steensma, H., & Post, L. (Eds.). (1988). Bestuurskundige Berichten juli 1988. *Bestuurskundige Berichten*, 3(2). Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233111>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233111>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

TE6580

1988

JULI
4

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

Van Ned.
Dag. van Ned.
6 AUG. 1988
Publ. van Ned.

IN DIT NUMMER:

**BENITA PLESCH, TERUGBLIK OP DE LBD,
EUROPESE ÉÉNWORDING.**

INHOUD

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

ISSN: 0920-5772

2e jaargang, nummer 3. Een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire Vereniging Leiden. Verschijnt 4x per jaar.

Hoofdredacteur
Victor Berg

Redactie
Joris Jurriëns, Annelies Kakebeeke, Marieke Kleiboer, Sandra Knops, Hans Steensma

Eindredactie
Lenneke Post

Medewerkers aan dit nummer
Jolanda van de Berg, Michiel Nicolaas van der Hargh, Sandra Hogenbirk, Harry Leeuw, Henk Roosink, Jouke de Vries, Robert Wester

Redactieraad
Mw. M.L.Gevers-Breusers, dhr. D.Kap-horst, Barbara de Beukelaar, Victor Berg

Cover design
Randi van der Toorn Vrijthoff

Druk
Werkvoorzieningsschap Zuid Kennemerland Haarlem

Advertenties
Joris Jurriëns, tel.079-212957

Redactie-adres
BB, Rapenburg 59, 2311 GJ Leiden, tel.071-275607

Abonnementen: B.I.L.-leden en donateurs ontvangen B.B. gratis. Voor niet-leden bedraagt de abonnementsprijs f 16,- (4 nummers). Over te maken op bankrek.nr. 56.65.22.373. t.n.v. " B.B. abonnement " of op giro 9013 van ABN-Leiden o.v.v. " B.B. rek.nr. 56.65.22.373; abonnement "

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij de Raad van Organisatie-Adviesbureaus en Kaiserstraat 22^c/ Wilfried Inc.
-----

4 Benita Plesch: Een interview met de buitenboordmoter van Binnenlandse Zaken.

6 Europese Eenwording: Joris Jurriëns en Robert Wester wensen een duaal politiek systeem tussen Europese Commissie en Europees Parlement.

9 Klachtenbus: Het Frits Bom-effect van de Nationale Ombudsman.

10 Public Private Partnership: Geen toverformule voor een beter functionerende overheid.

13 LBD '88: Een impressie van de redactie " Sorry, ik weet echt niet meer waar dit over gaat "

12 Moet kunnen: Nederlands als bijvak voor bestuurskundigen?

17 Daar zit Fock natuurlijk achter: Premier De Quay als intelligente buikspreker.

19 Veranderingen in het vizier: Een blik op de lezingencyclus van de Adviescommissie Rijksdienst.

22 Het roer mag om: Henk Roosink durft de concurrentie met zijn studiegenoten aan!

24 Het is ons opgevallen...dat Michiel Nicolaas van der Hargh aspiraties heeft om de tweede hopman van Bestuurskunde te worden.

25 OSB: Een uitzendbureau? De Oud Strijders Bond? De B.B. opent deuren die voor anderen gesloten blijven.

26 Florence: De perfecte locatie voor een Europees getinte post-doctorale opleiding.

MODE

"Er is meer dan voorheen in de wereld te doen." Zo ook in de ambtelijke wereld. Voor een deel is dit het gevolg van een nog niet tot staan gebrachte uitdijning van de complexiteit van het openbaar bestuur. Maar in zekere mate heeft de overheid het ook aan zichzelf te wijten: extra werk opeisende modegrillen en kunstmatige trends hebben inmiddels ook binnen ambtelijke structuren en werkwijzen hun intrede gedaan.

Een van die ideeën waarmee men recent aan de gang is gegaan, bij Binnenlandse Zaken om precies te zijn, is zelfbeheer. Benita Plesch, een van de weinige vrouwelijke topambtenaren die het Nederlandse departementenstelsel rijk is, doet in het voor u liggende nummer van B.B. hier het een en ander over uit de doeken. Ook Van der Hargh levert een bijdrage aan de discussie. Hij laat een waarschuwingsschot richting het Haagsche.

Verder in dit nummer: de come-back van Henk Roosink-scherper dan ooit-. Docenten wees op uw hoede!

Joris Jurriëns frist uw kennis over de E.G. op en blikkt daarbij vanzelfsprekend vooruit naar...hè, welk jaar ook weer...? Het is trouwens misschien aan uw aandacht ontsnapt dat op de feestavond na de finale van het E.K.-voetbal wel een zeer bijzondere vorm van 'Europese' integratie plaats had.

In het Twentse Losser ("Dear Mr. Andropov...") stortten Russische scholieren die op grond van een vriendschapsverdrag voor een week naar Nederland waren gekomen, zich, heel sportief, spontaan in het Oranje-feestgedruis. Wie zal het zeggen, misschien maken we het nog wel mee dat Gorbatsjov, als aandeelhouder van de S.A.-Berlusconi, op zondagmiddag bij A.C. Milan op de tribune zit; om vervolgens op maandagmorgen, weer terug in Moskou, zijn eveneens kaalhoofdige kameraden de ogen uit te steken door getooid met een rasta-petje door de gangen van het Kremlin te benen?

In dat geval zou zelfs de 'bureaucratie der bureaucratieën' aan modegrillen onderhevig blijken te zijn. En zo is de cirkel weer rond.

Victor Berg,
hoofdredacteur

BUITENBOORDMOTOR

Zelfbeheer, een modegril of een serieuze methode ter verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur?

Een modegril in de zin dat de overheid tegenwoordig teveel bedrijfskundig benaderd wordt; men legt vooral de nadruk op het dynamische karakter dat de rijksdienst zou moeten bezitten en de efficiency verbetering. Ambtenaren zouden meer doordrongen moeten zijn van de financiële kanten van hun werk. De vraag is echter of deze invalshoek wel geschikt is voor de overheid, gezien de omvang en complexiteit van het openbaar bestuur. Bovendien verschillen de doeleinden van de overheid (de immateriele) met die van het bedrijfsleven (de materiele).

Benita Plesch, plaatsvervangend secretaris generaal van Binnenlandse Zaken, ziet zelfbeheer als een serieuze poging tot kwaliteitsverbetering. Een gesprek met één van de weinige vrouwelijke topmanagers binnen het openbaar bestuur.

Mevrouw Plesch, zelf als wetenschappelijk medewerker aan de VU lid geweest van een bureaucratische organisatie die niet optimaal functioneerde, heeft begrip voor de moeilijkheden die je tegenkomt als je een organisatie intern wilt veranderen. Interne veranderingen zijn echter noodzakelijk; Voordat je naar buiten toe flitsend over kunt komen, moet er intern orde op zaken worden gesteld.

De veranderingen wil mevrouw Plesch vooral toespitsen op de cultuur van het departement. Ze vindt het belangrijk dat hierbij de hele organisatie wordt betrokken. Er moet niet alleen gefocussed worden op de topmanagers, maar de cultuuromslag moet tevens plaatsvinden op de werkvloer; deze lagere ambtenaren zou meer ruimte moeten worden gegeven in hun functie uitoefening.

Marieke Kleiboer en Lenneke Post

Er zijn diverse instrumenten om cultuur veranderingen tot stand te brengen. Het is echter onmogelijk deze allemaal tegelijk toe te passen. Er moeten dus keuzes gemaakt worden. Mevrouw Plesch: "Op Binnenlandse Zaken hebben we gekozen voor decentralisatie en zelfbeheer, als kapstok waar een aantal andere zaken aan opgehangen kunnen worden. Deze twee instrumenten brengen een mentaliteitsverandering teweeg, waardoor ze fungeren als buitenboordmotor om veranderingsprocessen op gang te brengen." Een speerpuntenbeleid.

De commissie Verbaan definieert zelfbeheer als: "Een decentralisatie van het interne beheer van de dienstonderdelen c.q. een delegatie van de directe verantwoordelijkheden en bevoegdheden terzake van de beheersfuncties naar lagere management niveaus." Een mooie ambtelijke volzin.

In de praktijk bij Binnenlandse zaken betekent zelfbeheer ten eerste een cultuuromslag: een omslag van probleem naar oplossingsgericht denken van ambtenaren. Ten tweede betekent het richting geven aan de motivatie van ambtenaren, door ze meer eigen verantwoordelijkheden te geven.

Volgens mevrouw Plesch zijn hierbij twee soorten verantwoordelijkheden te onderscheiden. In de eerste plaats is er de beleidsverantwoordelijkheid. Deze ervaren de ambtenaren wel, maar vaak wordt deze verantwoordelijkheid van bovenaf geblokkeerd, zodat de ambtenaren deze ook onvoldoende nemen.

Vervolgens is er de beheersverantwoordelijkheid, de eindverantwoordelijkheid over de middelen. Dit financiële besef werd in het verleden onvoldoende gevoeld; het bekende probleem van de non-profit sector.

Met zelfbeheer doorbreek je beide verantwoordelijkheden. Enerzijds wordt er voor het operating core meer ruimte gecreëerd voor het initiëren van beleid. Anderzijds raakt men meer betrokken bij de financiële strategieën, door middel van contractueel vastgelegde prestatienormen. Door dit gesloten contract wordt men zich meer bewust van de begroting en ziet men het toegewezen budget meer als het eigen budget. Deze verandering is noodzakelijk om de financiële huishouding op orde te brengen.

Kwaliteitsverbetering door middel van zelfbeheer heeft een positieve gevoelswaarde. Hoe zou iemand daarop tegen kunnen zijn?

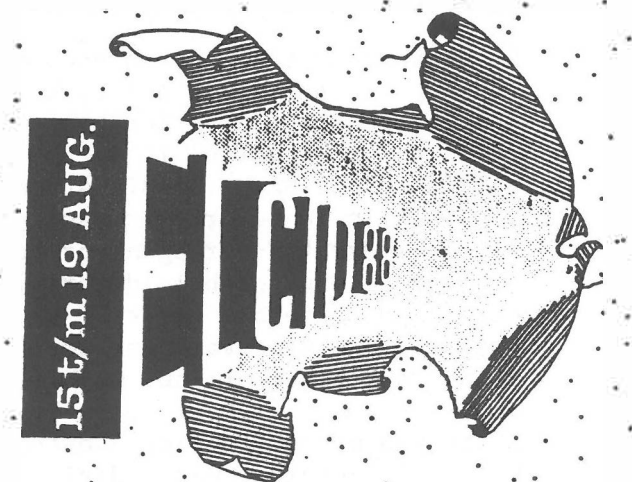
Aanvankelijk echter heerste er onder de ambtenaren enige weerstand; niet omdat ambtenaren zich a-priorie verzetten tegen veranderingen. Maar omdat er angst bestond. Ambtenaren zijn al overbelast, en de angst was dan ook voornamelijk gericht op het eventuele extra werk dat zelfbeheer met zich mee zou brengen. Voorlichting kan volgens mevrouw Plesch uitkomst bieden.

Op politiek niveau was men positief gestemd met betrekking tot zelfbeheer. er werd echter niet onmiddellijk besloten tot brede invoering in de rijksdienst, aangezien zelfbeheer nog een te grote breuk vormde met het in het verleden bij de overheid gevoerde beleid. De waarde van zelfbeheer zou daarom eerst via proeftuinen in de praktijk worden getoetst.

De twee jaar durende proeftuin van Biza is inmiddels afgelopen. Het experiment gaat langzaam over in een proces; er wordt gewerkt aan een stap voor stap invoering van zelfbeheer over het hele departement.

Volgens mevrouw Plesch heeft het experiment met zelfbeheer indirect veel opgeleverd, de buitenboordmotor heeft intern orde op zaken weten stellen. Een serieuze poging.

el cid 88
<blik opener>

word
mentor
tel. 278327

europa en de brug tussen economische en politieke integratie

De Europese interne markt van 1992 komt met rasse schreden naderbij. Hoewel de realisering van een interne markt zonder grensbelemmeringen in het Verdrag van Rome al binnen twaalf jaar voorzien was, bleek de werkelijkheid weerbarsiger. Het Verdrag ging uit van een gunstige situatie voor economische factoren. Het had een liberaal karakter en het streven lag daarin, om binnen de grenzen van de Europese Gemeenschap een vrij verkeer van goederen, kapitaal en personen tot stand te brengen. Lukte dit alles in eerste instantie niet geheel volgens plan, momenteel lijkt de economische integratie zich gestaag te ontwikkelen. De vraag waarover wij ons in dit artikel buigen, is echter of de Europese politieke ontwikkeling de economische kan volgen. Kortom, is er wel sprake van een politieke integratie?

politieke instituties

Om deze vraag te beantwoorden, zullen we eerst de bestaande politieke instituties binnen de Europese Gemeenschap behandelen. In het middelpunt staat de Raad van Ministers. Hierin zijn de regeringen van de twaalf lidstaten vertegenwoordigd. Al naar gelang het beleidsterrein, wordt een nationale minister afgevaardigd. De Raad van Ministers vormt de besluitvormende macht. Tot voor kort nam zij haar besluiten op basis van unanimiteit of eenstemmigheid. Dit betekent dat individuele landen de besluitvorming kunnen blokkeren, aangezien zij over een veto-recht beschikken bij zaken die hun nationaal belang "zwaarwegend raken". Het doel van de besluitvorming in de Raad van Ministers is het nader tot elkaar brengen van de wettelijke bepalingen der lidstaten, welke rechtstreeks van invloed zijn op de werking van de gemeenschappelijke markt. Het instrument daarbij is de

Joris Jurriëns en
Robert Wester

Europese richtlijn. Dit is een juridisch bindende tekst, die echter steeds het te bereiken resultaat aangeeft, doch aan nationale instanties de bevoegdheid laat om vorm en middelen te kiezen.

De tweede noemenswaardige instantie is de Europese Commissie, welke in feite de motor is van de Gemeenschap. Dit orgaan, welke als uitvoerende macht bestempeld kan worden, bestaat uit door nationale regeringen afgevaardigden, aan de hand van een bepaalde verdeelsleutel. Naast deze uitvoerende taak, heeft zij de bevoegdheid voorstellen te doen aan de Raad van Ministers, zonder welke deze geen beslissingen mag nemen. De instantie die rechtstreeks door de Europese burgers is gekozen, is het Europees Parlement. Tot voor kort had dit orgaan nauwelijks bevoegdheden van betekenis. Het heeft het recht op begroting. Dit wil zeggen dat zij uit spraken kan doen over de uitgaven en inkomsten van daadwerkelijk Europees beleid. Te denken valt aan het gemeenschappelijk landbouwbeleid. daarmee had zij echter geen invloed op Europese richtlijnen, die gericht zijn op nationale staten en waarvan ook de kosten door de nationale staten gedragen worden. Daarnaast bleek de invloed op het daadwerkelijk Europese beleid vaak een wassen neus, omdat bij verwerping van begroting, wat tot nu toe twee maals voorgekomen, de begroting van het jaar er voor geldig bleef en er dus geen politieke crisis kon ontstaan.

De vereiste eenstemmigheid in de Raad van Ministers bleek echter in toenemende mate een verlamme

werking te hebben op de besluitvorming in de inmiddels van zes tot twaalf leden uitgebreide Raad. Besluiten werden eenvoudigweg niet meer genomen. De Europese Commissie kwam tegen het eind van de jaren zeventig reeds tot de conclusie, dat men het eenstemmigheidsprincipe diende te verlaten, wilde men daadwerkelijk de weg vrijmaken voor de creatie van een interne markt. Dit leidde tot het van kracht worden van de Europese Acte in 1987.

wijzigingen

In negentig procent van de gevallen is in de Raad van Ministers niet langer eenstemmigheid vereist, maar slechts een gewone of gekwalificeerde meerderheid. Het Europees Parlement mag de ontwerp-richtlijnen van de Commissie amenderen en moet ten minste een advies afgeven. De Commissie krijgt grotere uitvoeringsbevoegdheden. Er zijn driehonderd richtlijnen door de Commissie opgesteld, welke voor 31 december 1992 gerealiseerd moeten zijn, wil er sprake zijn van een interne Europese markt. De wijzigingen in de besluitvorming die de Europese Acte heeft geïntroduceerd, hebben verregaande consequenties voor de (machts-)verhoudingen tussen de instellingen, zoals de Raad van Ministers, de Commissie en het Parlement, en beïnvloeden daardoor ook de positie van de Tweede Kamer. Zolang in de Raad van Ministers immers de eenstemmigheidsregel nog gehanteerd werd, was althans de formele machtspositie van de Tweede Kamer groot. Een bewindspersoon kon in principe met een stemopdracht opgezadeld worden, en als hij of zij zich daaraan niet hield, kon hij of zij naar huis worden gestuurd. Dat deze situatie zich overigens niet vaak voordeed, neemt niet weg dat de mogelijkheid ertoe, de beleidsvrijheid van de bewindspersoon beperkt. Tegenwoordig is dat dus anders. Een Nederlandse minister kan de facto door hemzelf of door het Nederlandse parlement ongewenste ontwikkelingen alleen

nog maar tegenhouden, als hij tenminste twee medestanders uit grote lidstaten, of meer uit kleine vindt. Dat kan zelfs onvoldoende zijn, wanneer een grote meerderheid van het Europees Parlement het met hem oneens is. Dan kan hij nog slechts met een unanieme Raad van Ministers het standpunt van het Europees Parlement wijzigen, of met steun van tenminste twee collega's de hele richtlijn torpederen. De Tweede Kamer heeft als zodanig navenant aan invloed verloren, maar waar de Tweede Kamer aan invloed heeft verloren, heeft het Europees Parlement aan invloed gewonnen. Hoe zit nu alles in elkaar?

Op het terrein waar voor de Raad van Ministers nog eenstemmigheid vereist is, dient het Parlement een advies af te geven. Dit geeft zij in de vorm van amendementen op het voorstel van de Europese Commissie. Wanneer de Commissie niet bereid is de amendementen over te nemen, dan kan het Parlement besluiten het advies niet uit te brengen en terug te verwijzen naar een parlementaire commissie, om de besluitvorming te vertragen. Groot bezwaar is echter, dat één lid van de Raad van Ministers de Commissie kan dwingen, haar voorstel weer te veranderen, ook tegen de wil van het Europees Parlement in. Het Europees Parlement heeft bij eenstemmigheid dus wel invloed op de Commissie, maar niet op de Raad van Ministers.

samenwerkingsprocedure

Op het grootste deel van de richtlijnen ter verwezenlijking van de interne markt, is echter de zogenaamde Samenwerkingsprocedure van kracht. Deze procedure verandert met name de verhouding tussen Europees Parlement en Raad van Ministers drastisch. Om te beginnen introduceert de samenwerkingsprocedure besluitvorming in twee lezingen. In de eerste lezing neemt het EP amendementen op Commissievoorstellen aan, die de Commissie moet overnemen en aan de raad van Ministers voorlegt. Deze Raad neemt met gekwalificeerde meerderheid een gemeenschappelijk standpunt over het

Commissie voorstel in. Wanneer het gemeenschappelijke standpunt van de Raad het EP bevredigt, dan stelt het EP in tweede lezing de richtlijn definitief vast. Wanneer het EP echter niet tevreden is, kan het met een absolute meerderheid van haar leden amendementen uit de eerste lezing of compromis-amendementen opnieuw opvoeren. Wanneer de Europese Commissie deze amendementen opnieuw in haar voorstel aan de Raad van Ministers overneemt, dan kan de Raad dit voorstel nog slechts met eenstemmigheid pareren. Wanneer er echter een blokkerende minderheid van tenminste drie leden van de Raad is die aanneming van het gewijzigde voorstel met gekwalificeerde meerderheid tegenhoudt, dan vervalt het hele voorstel na drie maanden.

Het is duidelijk dat door deze procedure door de Commissie overgenomen amendementen van het EP veel meer kans maken in de Raad van Ministers. Daarnaast is de speelruimte van de Commissie tussen Parlement en Raad veel groter geworden. Zij kan niet meer door één dwarsliggend lid van de Raad gedwongen worden de door het EP voorgestelde amendementen in te trekken. Ook kan zij schermen met de positie van het Parlement, aangezien het Parlement de Raad in tweede lezing in moeilijkheden kan brengen.

Het is goed om op te merken, dat deze institutionele hervormingen betrekking hebben op de 300 richtlijnen, die nodig zijn voor de verwezenlijking van de interne markt in 1992. Betrekking hebbend op onder anderen: het bankwezen, het verzekeringswezen, aandelentransacties, een liberalisatie van het kapitaalverkeer, technische harmonisatie, vennootschapsbelastingen en indirecte belastingen. We mogen dus constateren dat deze richtlijnen gericht zijn op de economische integratie. Zaken als sociale integratie of milieubeleid en defensie, cultuur en onderwijs etcetera vallen dus nog onder de institutionele regeling. We kunnen hieruit concluderen, dat bij deze beleidsterreinen nauwelijks tot geen Europees beleid tot stand zal komen, gezien de remmende werking van

de Raad van Ministers. Op deze terreinen is zij immers nog de meest invloedrijke instantie. Let wel, het voeren van een nationaal beleid op eerder genoemde terreinen is wel degelijk mogelijk, maar kan vergaande (nadelige) consequenties hebben.

Elk land heeft op dit moment bijvoorbeeld zijn eigen economische beschermingsconstructies, die het mogelijk maken het bedrijfsleven binnen de deur te houden. Wanneer deze door economische integratie vervallen, zullen de loon- en sociale zekerheidskosten een belangrijke rol gaan spelen voor de concurrentiepositie tussen de lidstaten. Het is niet ondenkbaar dat Nederland met zijn hoge loon- en sociale zekerheidsniveau een sterk verslechterde concurrentiepositie verkrijgt, met alle gevolgen van dien. Om nu te voorkomen, dat afzonderlijke lidstaten sociale zekerheidsstelsels en andere voorzieningen gaan afbreken, teneinde hun concurrentiepositie te verbeteren, moeten er Europese richtlijnen komen voor o.m. sociaal beleid.

duaal systeem

Met bovenstaand verhaal hebben we willen aangeven, dat economische integratie alleen niet zaligmakend is. Voor verschillende beleidsterreinen moet bekeken worden in hoeverre het noodzakelijk is, dat zij naar Europees niveau getild worden, inclusief de institutionele supra-nationalisering. Er moet gestreefd worden naar subsidiariteit, oftewel: besluitvorming op het geëigende niveau. In Europees verband wil dat zeggen, dat op langere termijn gestreefd wordt naar een duaal politiek systeem tussen Europese Commissie en Europees Parlement, waarbij de Commissie de bevoegdheden van de Raad van Ministers overneemt, en het Parlement een daadwerkelijke medewetgever wordt. •

KLACHTENBUS

Annelies Kakebeeke

Op 28 mei hield mr.drs.M. Oosting een lezing voor de B.I.L. over de werkwijze en de competentie van de nationale ombudsman, de functie die hij sinds oktober 1987 vervult.

De nationale ombudsman behandelt klachten van burgers over de manier van optreden van de overheid. In principe gaat het om alle overheidsinstanties, maar er is sprake van een gefaseerde aanpak, wat inhoudt dat het op dit moment handelt om klachten over de rijksoverheid en het optreden van de politie. Er zijn uitzonderingen waarbij de ombudsman geen klachten mag aannemen; als het gaat om klachten over het algemene regeringsbeleid, als er al een mogelijkheid voor administratieve beroepspraak is en als het gaat om de belastingrechtspraak. De ombudsman heeft ook een eigen keuzemarge bij de behandeling. Hij houdt onder andere rekening met de ouderdom van de klacht.

De input bestond in 1987 uit 3000 klachten. 1/3 van dat aantal werd niet aangenomen, 1/3 viel buiten de marge, het resterende deel leidde tot een onderzoek. Veel van de klachten die bij de ombudsman worden ingediend hebben betrekking op traag werken en trage responsie van de overheid. Verder komen er veel klachten binnen over het optreden van de politie en over financiële overdrachten van de overheid. De ombudsman oordeelt in termen van behoorlijkheid. Van de beginselen van behoorlijk bestuur speelt vooral het zorgvuldigheidsbeginsel een rol.

Oosting ziet zijn rapporten als adviezen. Om de uitvoering van zijn aanbevelingen te bewerkstelligen heeft hij drie peilers. Ten eerste moet de kwaliteit van het geleverde werk goed zijn, daarnaast moet de Tweede Kamer actief bij betrokken worden en tenslotte wordt via de media een preventieve werking beoogd.

De vragen die na afloop van de lezing werden gesteld hadden vooral betrekking op de bevoegdheden en de mate van effectiviteit van de nationale ombudsman. Een student vroeg zich af of het personalistische ambt, zoals Oosting het noemt, omdat ambt en ambtsdrager dezelfde zijn, geen populistisch ambt moet worden. Om meer bekendheid aan de ombudsman te geven zou je via de media een Frits Bom effect moeten realiseren. Oosting maakte duidelijk dat dit tot gevolg zou kunnen hebben dat er een grote toename in het aantal brieven zou komen en dat kan de ombudsman niet aan. Bovendien ziet hij niets in een sappig programma met beklagenswaardige burgers en aan de paal genagelde ambtenaren. Het werk van de ombudsman levert de beste resultaten als de overheid de redelijkheid van de adviezen inziet. De betekenis van de ombudsman voor het functioneren van het Openbaar Bestuur is volgens Oosting dan ook vooral het geven van feedback, het directe contact burger-overheid wordt teruggekoppeld naar het leidinggevende niveau binnen de overheid. •

PUBLIC PARTNERSHIP PRIVATE

door Sandra Knops

Publiek Private Samenwerking heet het in A.B.N., maar Public Private Partnership klinkt net iets professioneler en moderner hetgeen ongetwijfeld een reden is waarom insiders eerder geneigd zijn het Engelse in plaats van het Nederlandse woord te gebruiken. Erg verhelderend is dit overigens niet voor diegene die de term voor het eerst tegenkomen. Men is eerder geneigd om naar de betekenis te vragen, te veronderstellen dat het een vorm van privatisering is, of maar een zo intelligent mogelijk gezicht te trekken!

Het begrip wordt echter tegenwoordig steeds vaker in één adem genoemd met andere begrippen zoals zelfbeheer privatisering en deregulering. Dit artikel is een poging om public private partnership van zijn mystiek te ontdoen door een beknopte invulling te geven aan de inhoud en de achtergronden ervan. Samenwerkingsvormen tussen overheid en bedrijfsleven zijn niet nieuw. De periode van de wederopbouw is bijvoorbeeld een tijd geweest van intensief samenspel tussen overheid en bedrijfsleven. Vanaf 1970 wordt deze samenwerking minder. Nu de politiek in de jaren tachtig onder invloed van de economische ontwikkelingen voor een bezuinigingsbeleid heeft gekozen ziet men in een intensivering van de samenwerking perspectieven om efficiënter

projecten te realiseren door bundeling van specifieke know how op het gebied van planning, financiering en exploitatie.

Eén of meer overheden en één of meer private actoren werken aan een onderling overeengekomen doelstelling waarbij elk der partijen onder behoud van de eigen identiteit ook de eigen doelstellingen kan nastreven. Elke partij brengt middelen in en dit is tevens onderwerp van overeenkomst. De risico's en de baten worden in overeenstemming daarmee verdeeld.

In het regeerakkoord van 1986 is ondermeer opgenomen dat investeringen in de infrastructuur accentuering behoeven viaerschikking van bestaande middelen en mogelijke private financiering. Hiervoor dienen nieuwe publiek private samenwerkingsvormen te worden opgezet.

De terreinen waaraan men bij de public private partnership formule kan denken zijn dan ook de infrastructuur, stedelijke vernieuwing, huisvesting, ruimtelijke ordening, economisch beleid, infrastructuur en toerisme. Voorbeelden van private actoren zijn dan projectontwikkelaars, financierders en bouwbedrijven.

Beide partijen kunnen in deze constructie gebruik maken van elkaars deskundigheid binnen de juridische, financiële en organisatorische randvoorwaarden. Deze kunnen van zeer uiteenlopende aard zijn. Er zijn verschillende organisatorische constructies mogelijk om public private partnership gestalte te geven. Ze variëren in de

mate waarin de partijen aan elkaar gebonden zijn. Zo kan men bijvoorbeeld er voor kiezen dat de partijen enkel een inspanningsverplichting hebben ten opzichte van elkaar of men kiest voor een formele rechtspersoon. Ook voor de financieringsvorm bestaan legio mogelijkheden zoals garantieverlening door de gemeente, concessieverlening, leasing. De keuze die men maakt hangt heel sterk af van de specifieke situatie. Sinds enige tijd houdt de Raad voor het Binnenlands Bestuur zich met het verschijnsel p.p.p. bezig. Er zijn een drietal adviezen uitgebracht op verzoek van de R.B.B. waarin aandacht wordt besteed aan de financiële economische aspecten, de juridische en de politiek bestuurlijke factoren.

Door het onderzoeksbureau Moret & Limberg is in 1987 onderzoek gedaan naar ppp in de grond-, water- en wegenbouwsector in opdracht van het ministerie van VROM. Wanneer men deze rapporten inziet blijken er een grote hoeveelheid succes- en faalfactoren te bestaan. Ik zal u nu niet vervelen met een technische uiteenzetting hiervan. Wanneer een p.p.p optimaal functioneert zal hierdoor ongetwijfeld de effectiviteit en de efficiëntie van projecten worden vergroot. Het is echter beslist geen toverformule voor een beter functionerende overheid. Het vereist deskundig management én een wederzijdse erkenning en acceptatie van de karakteristieken en de cultuurverschillen tussen beide partijen.

art tea

house

Stille Mare 4 - 2312 DH Leiden
telefoon 071-122114

Koffiebar-Café-Lunchroom-Cocktailbar

Bieren o.a. Grolsch-Westmalle-Geuzen-
Hoegaarden-Kriek-Duvel

Geopend: dinsdag t/m zaterdag
van 10.00-20.00 uur
donderdag van 10.00-22.00 uur
maandag van 12.00-20.00 uur
zondag van 11.00-18.00 uur

"ART TEA HOUSE", ook voor
recepties, afstudeerborrels e.d.

Demmenie helpt u bij uw studie...!

op vertoon van uw collegekaart
ontvangt u op alle aankopen

10% KORTING*

* Uitgezonderd: reparaties - stempels - speciale aanbiedingen en actieprijsen.

Demmenie... dé speciaalzaak voor:

kantoorartikelen
schrijfwaren
schrijfmachines
opbergmiddelen
kaartsystemen

rekenmachines
postpapier
vulpennen
kantoormeubelen
tekenartikelen

Demmenie
Leiden

Haarlemmerstraat 167-171 Tel. 071-141063

In het februari-nummer van 'Bestuur' gaat de eindredacteur van het blad, mr.P.F. van Oosten de Boer, in op de verloederings van het Nederlandse taalgebruik. Aan de hand van een aantal aardige voorbeelden tracht 'vOdB', zoals het redactioneel volstrekt overbodig doch zéér turbo is ondertekend, de lezer een beeld te geven van de, ook in kringen van het openbaar bestuur, oprukkende "taalinflatie".

Een dergelijk betoog blijft je, in ieder geval tijdens het lezen van het betreffende 'Bestuur'-nummer, bij. En reeds bij voorbaat likkebaardend ga je vervolgens aan de slag: eens kijken hoe 'Bestuur' het er zelf van afbrengt. Want het is prima hoor, zo'n redactioneel, maar overál ligt de taalverloederings op de loer. Dus zal dat in het maandblad voor (hoe vindt u deze:) "overheidskunde" ook wel het geval zal zijn, was mijn vermoeden. En ja hoor!

Zo tovert J.B. Steverlynck in zijn Nieuw-Zeeland-verhaal, in datzelfde februari-nummer, een aantal volzinnen uit de hoed waarbij de tranen in de ogen schieten. Om een voorbeeld te geven: "Gezien het middelenbeslag door de openbare sector: 25% van het G.D.P., was het evident dat een efficiëntere aanwending van deze middelen een belangrijke impact zou hebben op de groei en algemene toestand van de economie." Enne... "De regering is ervan overtuigd dat deze commerciële druk op termijn belangrijke financiële besparingen voor de overheid zal inhouden(...)". Voorts heeft hij het over "het geven van 'incentives'" (wanneer zullen de aanhalingstekens verdwijnen?), en "responsabilisering" mag dan geschikt zijn als substituuat voor "zelfbeheer", aan degene die er verantwoordelijk voor is doe ik deze zomer niet de groeten.

En je blijft lachen met Steverlynck. "De 'markt-activiteit' verwijzen naar de overheidsondernemingen of 'State-owned enterprises', die goederen en diensten leveren op commerciële basis."

Dat méént hij toch niet? Of was de zetter toe aan een kop koffie? Komisch is ook: "De doorlichting is zeer grondig gebeurd", zeker in het licht van Van Oosten de Boer's constatering dat "gebeuren" thuishoort in de categorie "taalgemakzucht". Zo, mijnheer Steverlynck, daar kunt u het mee doen.

Maar niet slechts Steverlynck treft de blaam. Het door mevrouw Wijzenbroek in dezelfde editie van 'Bestuur' gehanteerde "huns inziens" verdient mijns inziens ook niet echt een schoonheidsprijs.

Lof komt toe aan Van Oosten de Boer; hij schenkt aandacht aan een ontwikkeling waar niet veel mensen van wakker lijken te liggen. Maar het kan natuurlijk geen kwaad tevens de hand in eigen boezem te steken. Getuige het voorafgaande laat de eindredacteur van 'Bestuur' namelijk af en toe een steekje vallen •

-Mr.P.F. van Oosten de Boer, "Het bestuur en haar taal", in 'Bestuur', jrg. 7, nr. 2, februari 1988.

-Dr.J.B. Steverlynck, "Privatisering en responsabilisering", idem.

-Mw.Mr.W.J. Wijzenbroek, "Kunnen gemeenten zelfstandig buitenlands beleid voeren?" idem.

Jazzcafé *the Duke*
Oude Singel 2
Leiden 071 - 121972

Elke dag live jazz

Impresariaat - Bemiddeling voor orkesten.

De Landelijke Bestuurskunde Dag ligt alweer enkele maanden achter ons. Toch vinden wij dit medium bij uitstek geschikt om de organisatoren van deze dag te complimenteren met de onovertreffelijke presentatie van de LBD. Met veel genoegen hebben wij dan ook enige pagina's ingeruimd voor een impressie van het gebeuren door de redactie. Voor een uitgebreide inhoudelijke weergave verwijzen wij naar het officiële verslag.

FILOSOFIE

Hans Steensma

Nieuwsgierig gemaakt door de inleiding van filosoof Salman, bezocht een aanzienlijk deel van de aanwezigen op de L.B.D. de forumdiscussie over de filosofie van de bestuurskunde. Nieuwsgierig naar een modeverschijnsel of uit verlangen naar een verlossende(of: verklarende, H.S.) legitimatie van het (be)studerend van bestuurskunde.

Voorzitter van het forum is de heer Salman. Om te beginnen wil hij graag de reacties peilen van de overige forumleden op het 'wat-en-hoe' van de bestuurskundige filosofie.

Van Vught bijt de spits af met een onderscheid in bestuurskunde als verklarende empirische wetenschap en als prescriptieve activiteit. Enerzijds geeft de bestuurskunde de principes weer van 'waarom de dingen zijn zoals ze zijn', anderzijds beoogt de bestuurskunde middels theorievorming de inhoud van bestuurskundig handelen vast te leggen.

Met het noemen van deze algemeen wetenschapsfilosofische uitgangspunten zet van Vught de toon voor het verder verloop van de forumdiscussie.

Van Braam ontkent(!) vervolgens het bestaansrecht van de term 'bestuurskundige filosofie' en stelt het probleem als een wetenschapsfilosofisch kennis-probleem. Hij maakt een onderscheid tussen de wetenschappelijke activiteit van kennisverwerving en de niet-wetenschappelijke activiteit van kennistoepassing.

Als daarop Rosenthal nog de nodige sceptis toont en waarschuwt voor filosofisch 'navelstaren' vervliegt elke hoop op een zuiver filosofisch dispuut. De vraag is waarom nu juist

Salman niet de gelegenheid krijgt zijn heldere inleiding toe te lichten. Op het verkeerde been gezet door van Braam c.s. volstaat tenslotte in eerste termijn de bestuurskundig filosoof (n.b.) Rutgers met (slechts) een onderscheid tussen kennisintegratie en kennis-toepassing.

Welnu, een vriendelijk grijnzende voorzitter stelt genoegzaam vast dat zijn eerste vraag alvast niet geheel begrepen is. Zo gaat dat nu eenmaal in forumdiscussies zonder strenge sturing. Gelukkig staan er stellingen op papier. Deze zouden de discussie in de goede richting kunnen sturen. Helaas moedigt de eerste stelling niet aan om het over bestuurskundige filosofie te hebben. Daarom blijft de discussie steken in uiteenzettingen over de algemene theoretische uitgangspunten. Is dat nu bestuurskundige filosofie?

"De waarheid an sich bestaat niet", Rutgers.

"Wie heeft de wijsheid in pacht?", Rosenthal.

"De werkelijkheid is niet te vatten", van Braam.

Bevreesd om studentonvriendelijk te hoog te grijpen dreigt de discussie te verzanden in het verkondigen van wetenschapsfilosofische waarheden als een

koe; om met een wakkerhoudende metafoor uit het dierenrijk van van Vught te schrijven.

De participatie vanuit de zaal blijft beperkt tot een paar aanvullende opmerkingen van (hoe-kan-het-ook-anders) wetenschapsfilosoof Koningsveld en een aantal kritische opmerkingen van AIO's en medewerkers.

De discussie over kennistoepassing ontlokt aan Rosenthal de moraliserende opmerking dat 'ervaring en stage belangrijk zijn'.

Welnu een schrijnender tegenstelling tussen de post-modernistische visie van Habermas en de levensfilosofie van Rosenthal laat zich niet bedenken. Aldus de 'Entzäuberung' van een te hoog gespannen verwachting •

INFORMATISERING

Lenneke Post

Als laatste onderwerp in het ochtendprogramma kwam informatisering aan bod. Volgens de inleider tevens het meest saai: "Want laten we wel wezen: over informatisering bij de overheid valt niets enerverends te melden."

De heer Overkleeft, hoofdredacteur van Kantoor en Efficiëncy en auteur van verschillende boeken op gebied van de informatietechnologie compenseerde dit echter door zijn inleiding in briefvorm te gieten. Zijn journalistieke achtergrond uitbuitend maakte hij gebruik van dit, naar zijn eigen zeggen, "bij lange na niet overtroffen informatiemedium."

Naar zijn mening zijn de debacles op het vlak van de automatisering bij de overheid niet te wijten aan slecht beleid of slecht management. Het probleem zit hem in het technologisch aspect van de informatisering; er is sprake van schaarste, schaarste aan vakbekwaamheid en schaarste aan bouwcapaciteit. Informatisering is een ondermaatse onvolwassen techniek, die voor volwassen zaken wordt gebruikt.

De forumdiscussie 's middags spitste zich verder toe op de relatie tussen de organisatiestructuur en cultuur van de overheid enerzijds, en informatisering anderzijds. Het forum bestond uit men-

sen die vanuit verschillende invalshoeken met informatisering bij de overheid te maken hadden.

De heer Tas, voormalig topambtenaar en nu geswitched naar het bedrijfsleven, deelde Overkleeft's visie van die morgen niet. Het feit dat informatisering bij de overheid langzamer gaat dan bij het bedrijfsleven komt volgens hem doordat politici anders managen dan in particuliere ondernemingen. Zij zijn niet geïnteresseerd in de organisatie, maar in politiek scoren.

De heer Spits (systeembouw I.B.M.) benadrukte ook het verschil tussen overheid en bedrijfsleven, maar dan met betrekking tot de duidelijkheid van doelstellingen. De politieke achtergrond noopt de overheid de doelstellingen en besluitvorming vaag en onduidelijk te houden. Automatisering echter, heeft behoefte aan duidelijkheid.

De heer Frissen, wetenschappelijk medewerker aan de Katholieke Universiteit Brabant, was de mening toegedaan dat automatisering het bureaucratisch element bij de overheid versterkt. Automatisering wordt namelijk gekenmerkt door monorationaliteit, gericht op uniformiteit en standaardisatie. De overheid echter kent multirationaliteit; er spelen vele belangen op politiek, sociaal en juridisch niveau.

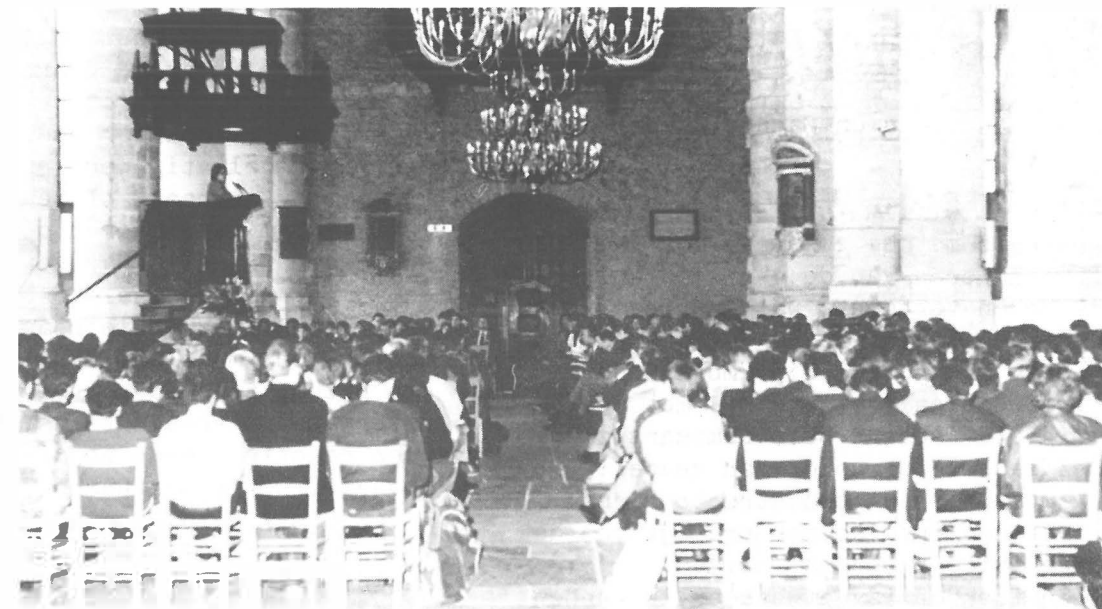
Het forum zocht de oplossingen voor al deze problemen in vroegtijdige samenwerkingverbanden tussen overheid en het bedrijfsleven, en door het vormen van contra-expertise die de grip van de overheid op het informatiseren moet vergroten.

We wachten af. Tot nu toe heeft Overkleeft gelijk; de brief is een bij lange na niet overtroffen informatiemedium •

VRUWEN

Annelies Kakebeke

De inleidende spreekster voor het onderdeel Vrouwen in het Openbaar Bestuur was mevrouw mr.C.H.S. Evenhuis, sinds 1981 lid van de Emancipatieraad. Zij vroeg zich af wat de oorzaak is van de trage emancipatie, ondanks het

bestaande beleid. Volgens Evenhuis, heeft het twee oorzaken. Allereerst zijn er relatief weinig vrouwen werkzaam in het Openbaar Bestuur. Ten tweede is de redenering, dat meer vrouwen in het Openbaar Bestuur automatisch inhoudt dat er beter beleid voor vrouwen komt, te simplistisch. Aan vrouwen op hoge functies worden extra eisen gesteld, waardoor ze niet veel kunnen doen aan specifiek emancipatiebeleid.

Evenhuis signaleerde ook enkele positieve ontwikkelingen, zoals de opkomst van vrouwennetwerken, waaruit blijkt dat het vermogen van vrouwen om een vuist te vormen, onderschat wordt. Om het emancipatiebeleid te verbeteren stelde zij tenslotte voor het facetbeleid af te schaffen, ten gunste van een specifiek emancipatiebeleid en meer waarde te hechten aan de inbreng van emancipatiedeskundigheid.

's Middags werd er aan de hand van stellingen gediscussieerd door een forum waarin zitting hadden: mevrouw prof.dr.J. Outshoorn(voorzitter), mevrouw H.C.M. van Dongen-van der Linden, mevrouw P. Hense-Kok, drs. D. Scheele en mevrouw mr. P.G.H. Westerhof. De premisse, die in de congresbundel uitgebreid werd onderbouwd, was dat het goed is om meer vrouwen in het Openbaar Bestuur te hebben. Alle forumleden ondersteunden

Twee hoofdthema's kwamen in de stellingen naar voren. Ten eerste, wat doe je met positieve acties en ten tweede, wat voor een rol spelen vrouwen, die nu op hoge functies zitten, bij de verbetering van de maatschappelijke positie van andere vrouwen. Bij positieve acties gaat het erom dat vrouwelijke kandidaten, die over voldoende kwaliteiten beschikken voor een functie, aangenomen worden.

Vrouwen die een hoge functie bekleden worden zwaarder beoordeeld dan mannen op eenzelfde functie, had Evenhuis s'ochtends gesteld. Moeten die vrouwen ook extra nadruk leggen op het emancipatiebeleid? De forumleden vonden dat vrouwen vooral hun functie goed moeten vervullen en dat ze daarnaast accenten kunnen leggen op emancipatiezaken. Toch een dubbele taak!

Over het algemeen was er consensus binnen het forum over de manier waarop het doel, meer vrouwen in het Openbaar Bestuur, bereikt kan worden. Dat er op dit terrein nog genoeg werk te verrichten valt blijkt uit een opmerking van Westerhof dat in de fora over zelfbeheer, over informatisering en over bestuurskundige filosofie geen vrouwen zaten •

ZELFBEHEER

Joris Jurriëns en Sandra Knops

Tjeenk Willink opende het ochtend-gedeelte met de constatering dat het functioneren van de overheid duidelijk gebreken vertoont, wat met name in tijden van bezuinigingen voelbaar is. Er heerst een gevoel bij ambtenaren in lijnfuncties dat ze zelf, met meer vrijheid, betere beleidsmakers zijn. Zelfbeheer verwoordt dat gevoel!

In de hiërarchische structuur onder-vindt men onvoldoende profijt van de creativiteit op laag niveau.

Zelfbeheer is het beheer in handen geven van de beleidsambtenaren zelf, het de facto erkennen dat beleid van onderop komt. Zelfbeheer kan leiden tot zelfbestuur, wat het accent legt op horizontale verhoudingen en daarmee een stap verder gaat dan zelfbeheer.

De eigen identiteit van de overheid wordt sterk verwaarloosd. Zo is de betekenis van het primaat van de politiek niet helder. In hoeverre hebben ministers en parlementariërs het nog voor het zeggen? En aan welke normen hebben bestuurders zich bij het uitvoeren van publieke handelingen te houden. In arrenmoede worden bedrijfsmatig pragmatisme en opportunisme tot waarden verheven. Ook kan bekeken worden hoe de afstand tot de burger kan worden verkleind. Men moet de buitenwereld meer in het publieke betrekken.

Het bestaande stelsel werkte niet meer en het falen van zelfbeheer is te wijten aan de pogingen om zelfbeheer in dit stelsel te persen. Er is een gebrek aan inzicht wat de overheid nu werkelijk is en doet. In samenspel met de politiek moeten ambtenaren daar achter zien te komen. De vraag is alleen of we willen veranderen...

Zelfbeheer was een druk bezocht thema tijdens het middagprogramma. Het forum vond plaats in de sfeervolle grote collegezaal van het Kamerlingh Onnes Laboratorium, de mooiste collegezaal van Leiden, de ruimte waarin Einstein ooit nog eens college gaf en waar Leiden trots op is.

De keuze van de forumleden was veel-

belovend en de discussiestellingen waren inhoudelijk goed voorbereid.

Maar is het u ook opgevallen dat de heren niet met elkaar konden discussiëren? Regelmatig werd er door de voorzitter gevraagd of één van de forumleden wilde reageren op iets wat een ander forumlid had verteld of om een vraag uit de zaal te beantwoorden. De persoon in kwestie reageerde hier dan wel op, maar nam rustig de tijd om een betoog te houden over iets dat uitermate interessant was, maar beslist geen reactie op de zojuist gestelde vraag of het voorafgaande betoog.

Ook Prof. Dr. Kastelein onderkende dit probleem. Bij het laatste rondje haalde Kastelein verwilderd de zaal inkijkend zijn schouders op en zei: "Sorry ik weet echt niet meer waar dit over gaat!"

BELGISCH CAFÉ

't Gerecht

een stukje België
in het hart van Leiden.
Lokhorststraat 19, Leiden
Tel. 071 - 131186

DE GESCHIEDENIS VAN ALGEMENE ZAKEN

"DAAR ZIT FOCK NATUURLIJK ACHTER"

Jouke de Vries

Gedenkboeken zijn meestal de moeite van het lezen niet waard. Het zijn dikwijls stroperige teksten die door een of andere serviele wetenschapper zijn geschreven. Over de organisatie of de persoon in kwestie niets dan goeds.

Het gedenkboek dat is uitgegeven ter gelegenheid van het vijftig jarig bestaan van het ministerie van Algemene Zaken vormt hierop een gunstige uitzondering. Albeda merkt als voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in het voorwoord terecht op dat "het boek niet is opgezet vanuit de pretentie van een klassiek gedenkboek (...). De samenstellers hebben getracht zowel lofredes, als -tegenwoordig in zwang zijnde- 'zelfevaluaties' te vermijden." Door het aantrekken van een groot aantal auteurs zijn de samenstellers er naar mijn mening in geslaagd een eenzijdig beeld te voorkomen.

In het boek staat de vraag centraal welke rol het ministerie van Algemene Zaken de laatste vijftig jaar bij de coördinatie van het beleid heeft gespeeld. Daarbij wordt aandacht geschonken aan het optreden van verschillende minister-presidenten. Het boek bestaat uit drie delen. Het eerste deel handelt over staatsrechtelijke, historische, rechtsvergelijkende en sociaal-wetenschappelijke aspecten van het onderwerp. In het tweede deel wordt aandacht geschonken aan diverse aspecten van de coördinatieproblematiek. Het derde deel laat de plaats van Algemene Zaken zien door de ogen van direct betrokkenen. Het geeft een beeld aan de

hand van interviews met personen die in verschillende hoedanigheden aan het ministerie van Algemene Zaken verbonden zijn geweest. De interviews werden afgenomen door de journalist Willem Breedveld van het dagblad Trouw. Breedveld interviewde de politici Zijlstra, De Jong en Den Uyl en twee oud-secretarissen generaal Fock en Ringnalda. Bovendien zijn vraaggesprekken gehouden met Middelburg (secretaris van de ministerraad), Kremers (de eerste voorzitter van de WRR) en Van der Wiel, oud-chef voorlichtingsdienst van Algemene Zaken. De interviews met de ambtenaren van het ministerie van Algemene Zaken trokken mijn aandacht omdat zij de lezer een blik gunnen in de ambtelijke keuken. Breedveld heeft daarbij een scherp oog voor politiek-ambtelijke verhoudingen. Prachtig is het interview met Fock die zichzelf typeert als een achteruitstrevende conservatief. Fock wordt weergegeven als een weinig gepolijst ambtenaar die minister-presidenten sterk beïnvloedde. Wanneer de zwakke minister-president De Quay (zijn gezag was aangetast door oprichting van de Nederlandse Unie tijdens WO II) zo nu en dan een voorstel deed verzuchtten de andere ministers vaak: "Daar zit Fock natuurlijk achter."

Boeiend is ook het interview met J. Middelburg die vele jaren secretaris van de ministerraad was. Omdat de notulen van de ministerraad 25 jaar lang niet openbaar zijn noemt Breedveld hem de geheimschrijver. Zo nu en dan licht Middelburg echter een tipje van de sluier op. Zijn opmerkingen over de eerder genoemde De Quay zijn dode-

lijk. "Premier De Quay? Dat was een goede voorzitter van de ministerraad. Hij was echter geen sterke minister-president. Zijn optreden in de Tweede Kamer was niks. Zijn ambtenaren moesten letterlijk alles voorbereiden. Hij las bovendien zijn stukken slecht. Hij had de gewoonte zinnen met een potlood te onderstrepen. Niet een zin, maar alle zinnen, zodat die streepjeszetterij geen enkele zin had, behalve dat wij konden zien tot hoe ver hij gelezen had. Na drie pagina's had hij het meestal wel gezien. Toch heeft hij twee grote daden op zijn naam staan. De Quay maakte een einde aan de Nieuw-Guineakwestie. In Indonesië had hij een broer zitten die missionaris was. Hij werd ook gesteund door de jonge KVP-ministers Cals en Klompé, in de wandeling altijd Ot en Siem genoemd. Zijn tweede grote daad was om niet meer te-

rug te keren in de politiek. Zoiets in te kunnen zien en daaraan ook de consequenties te verbinden, dat getuigt van grootheid."

Interviewers wordt wel eens verweten dat ze niet meer zijn dan intelligente buksprekers. Zij schrijven de mening van bepaalde personen op zonder daar zelf iets aan toe te voegen. Toch blijft het een kunst personen die door ervaring op hun quivive zijn bepaalde uitspraken te ontlokken. Met name ambtenaren die ministers vaak getrouwe zijn tot in den dood.

WRR, 1987, "Voor de eenheid van beleid. Beschouwingen ter gelegenheid van vijftig jaar ministerie van Algemene Zaken", Staatsuitgeverij, Den Haag.

VERANDERINGEN

Harry Leeuw

IN HET VIZIER

Via het maandblad 'Bestuur voor overheidskunde' werd mijn aandacht gevestigd op een lezingencyclus die georganiseerd werd door de Adviescommissie Rijksdienst (ARD) en het Rijks-Opleidingsinstituut (ROI). Deze lezingen worden een aantal malen per jaar onder auspiciën, van de ARD georganiseerd en zijn gewijd aan de concrete ervaringen van managers bij de overheid met het doorvoeren van veranderingen. De keuze van dit thema is bepaald door de gedachte dat in de komende jaren veel leidinggevende overheidsfunctionarissen - en hun medewerkers - zich voor de noodzaak van veranderingen zien geplaatst. De ARD-lezingen zijn een mogelijkheid kennis te nemen van ervaringen die anderen hiermee al hebben opgedaan.

In de voorgaande lezingen is o.a. gesproken over de overgang naar een commerciële bedrijfsvoering bij de Hoofddirectie Telecommunicatie van de PTT, over de fusie van een aantal rijksinstituten tot het tegenwoordige Rijksinstituut voor de Milieuhygiëne, RIVM (waarbij tevens de ontwikkeling van een klantgericht instituutsbeleid aan de orde kwam); Dr. P. Winsemius sprak over het tot stand brengen van veranderingen in de overheid en de verzelfstandiging van het directoraat-generaal voor de Arbeidsvoorziening tot een Centraal Bureau voor de Arbeidsvoorziening (CBA).

De voorzitter van de ARD is Ir. P.C. de Man, voormalig secretaris-generaal van het ministerie van Verkeer en Water-

staat; thans vervult hij deze zelfde functie op het ministerie van Defensie. De lezingen worden echter voorgezeten door Marijn de Koning. De ARD-lezingen worden 's avonds in de Pulchri Studio, Lange Voorhout 15 te 's-Gravenhage gehouden.

Ik heb een ruim aantal lezingen gevolgd en ik moet zeggen dat ze mij alle bijzonder geboeid hebben. Het is zeer interessant om de ervaringen te horen van (top)ambtenaren over concrete veranderingen bij de overheid. De avonden worden altijd goed bezocht door veel ambtenaren van alle ministeries, maar ook door ambtenaren van de Algemene Rekenkamer, leden der Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen.

De lezingen, die om 19.30 uur aanvangen worden na een koffiepauze gevolgd door een discussie waar de gemoederen soms flink zijn opgelopen. De discussies worden rond 22.00 uur beëindigd, waarna onderlinge gesprekken kunnen worden voortgezet in de Sociëteit van de Pulchri Studio. Iedereen heeft zo de mogelijkheid om al dan niet in een informele sfeer contact te zoeken met ambtenaren en politici. Met name dit laatste heb ik als uitermate boeiend ervaren, aangezien ik op deze wijze een leuke blik kon werpen in de politieke en ambtelijke keuken.

Belangstellenden voor deze ARD-lezingen kunnen contact opnemen met Rijks Opleidingsinstituut, postbus 20011, 2500 EA 's-Gravenhage

Bij IJssalon-Pizzeria

''Italia''

kunt u niet alleen 15 soorten lekker ijs krijgen, maar ook 20 soorten overheerlijke pizza's

Uw pizza afhalen kost per stuk f 8,00

Bij ons opeten kan natuurlijk ook.

Per stuk vanaf f 8,00

Lange Mare 112, Leiden, tel. 071-143579

arrivederci

In onderstaand artikel behandel ik een concreet veranderingsproces bij de overheid, n.l. de recent doorgevoerde fusie van drie rijksinstituten tot het tegenwoordige Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, RIVM. Sprekers tijdens de bijeenkomsten over dit onderwerp waren:

1. Ir. Drs. R.B.J.C. van Noort. Hij is in de afgelopen vier jaar achtereenvolgens vanuit drie functies bij deze fusie betrokken geweest: pl.v. secretaris-generaal van het voormalige ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, pl.v. secretaris-generaal van het ministerie van WVC, en thans directeur-generaal van het RIVM; 2. Dr. Ir. B.C.J. Zoeteman, directeur Sector Chemie en Fysica van het RIVM, was achtereenvolgens werkzaam als onderzoeker bij het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening (RID) en als directeur bij het directoraat-generaal voor Milieuhygiëne.

Onder het voormalig ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne ressorteerden drie onderzoeksinstituten, te weten het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid (RIV), het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening (RID) en het instituut voor Afvalstoffenonderzoek (IVA). Het RID en IVA waren onderdeel van het directoraat-generaal voor de Milieuhygiëne. Het RIV functioneerde als zelfstandig directoraat-generaal.

Al voor de beslissing tot opheffing van het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne bestonden er plannen om tot een fusie van RIV, RID en IVA te komen. Achtergrond hierbij was de geconstateerde noodzaak de doelmatigheid van het onderzoekssysteem te vergroten. Onderzoek op het gebied van de gezondheidsbescherming van de milieuhygiëne begonnen steeds meer in elkaar over te lopen. Milieuproblemen bleken steeds meer multidisciplinair en overgaand in gezondheidsbescherming. Een van de meest recente voorbeelden hiervan is de radioactieve besmetting ten gevolge van het reactorongeval in Tsjernobyl. De besmetting van het fysieke milieu (lucht,

bodem, oppervlaktewater) leidde via voedsel naar de mens.

De opheffing van het ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, eind 1982, noodzaakte de vraag onder ogen te zien of ondanks de splitsing van Volksgezondheid (samengevoegd met CRM tot WVC) en Milieuhygiëne (samengevoegd met VRO tot VROM), het onderzoek van RIV, RID en IVA samengevoegd zou moeten worden in het RIVM. Een speciaal ingestelde projectgroep kwam in 1983 terzake tot een positief advies. De aangebrachte beleissplitsing versterkte juist de noodzaak van een fusie. Dit om ervoor zorg te dragen dat het in elkaar overlopende beleid op het gebied van de gezondheidsbescherming en de milieuhygiëne vanuit een benadering onderbouwd zou worden.

Per 1 januari 1984 werden de afzonderlijke instituten samengevoegd met als vestigingsplaats Bilthoven. Dit leidde tot verplaatsing van RID (Leidschendam) en IVA (Amersfoort). In een convenant zijn de bestuurlijke afspraken en de gezamenlijke verantwoordelijkheden van WVC en VROM t.a.v. het RIVM vastgelegd. De gekozen bestuursvorm 'rijksdienst, onderdeel van WVC, werkend voor meerdere departementen', heeft de afgelopen jaren zijn doelmatigheid bewezen. Door sterkere nadruk op meerjaren-activiteiten en programmering heeft bovendien een betere afstemming plaatsgevonden op het beleid.

Voor wat de positie van het RIVM betreft in het Nederlandse onderzoekssysteem kan het volgende worden gezegd. Het Centraal Laboratorium, de voorloper van het RIVM, is in 1909 opgericht als een laboratoriumorganisatie ten dienste van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid (Gezondheidswet 1901) en ter ondersteuning van het beleid op het gebied van de gezondheidsbescherming en de milieuhygiëne. Vanuit deze taakstelling werkt het RIVM voor de rijksoverheid. Naast produktietaken op het gebied van vaccins (Rijks- en Militair vaccinatieprogramma) en referentie-materialen in verband met de opsporing, bestrijding en preventie van besmettelijke ziekten fungeert het RIVM als referentie-instituut

t.b.v. het vaststellen en handhaven van biologische standaarden en normen. Het RIVM heeft in dit verband een groot aantal in wetgeving vastgelegde taken.

Het RIVM beheert een aantal landelijke milieumeetnetten op het gebied van drinkwater, luchtverontreiniging, grondwaterkwaliteit en in de toekomst bodemkwaliteit en radioactiviteit. Het RIVM coördineert tevens een aantal onderzoeksprogramma's zoals AIDS-onderzoek en verzuringsonderzoek. Vanuit opgestelde onderzoeksprogramma's worden de activiteiten van onderzoeksinstituten op elkaar afgestemd. Als voorbeeld kan worden genoemd de Coördinatiecommissie Metingen van Radioactiviteit en Xenobiotische stoffen (CCRX) die tot taak heeft de ministers van VROM, V&W, LaVi, SoZaWe en WVC te adviseren omtrent de maatregelen van een doelmatige bewaking van de radioactiviteit en van de aanwezigheid van nader aan te wijzen xenobiotische stoffen in het biologisch milieu, alsmede omtrent de daartoe vereist coördinatie van werkzaamheden der onder hun ministeries ressorterende diensten en in-

stituten. De directeur-generaal van het RIVM is voorzitter van de CCRX.

Naast de problemen rond de fusie van drie onderzoeksinstituten met volstrekt eigen en van elkaar verschillende culturen, kreeg tegelijkertijd het RIVM te maken met de noodzakelijke verhuizing van de vestigingen te Leidschendam en Amersfoort naar Bilthoven, de operatie 'doelmatigheidsverbetering wetenschappelijk onderzoek' en de 4 x 2%-personeelsafslanking met als specifiek probleem dat het RIVM voor ca. 50% in eigen inkomsten voorziet. Naast personeelsreductie als onderdeel van een streven naar een inkrimpende overheid heeft het RIVM te maken met toegenomen taken op het gebied van bijvoorbeeld AIDS-onderzoek, inzetbaarheid bij milieucalamiteiten (Tsjernobyl), milieumonitoring en beoordeling van geneesmiddelen. Ook zelfbeheer kwam in discussie.

Voor wat de inhoudelijke kant van de werkzaamheden van het RIVM betreft is het fusieproces benut om tot een optimale afstemming en integratie te komen van onderzoek en beleid.

CHEERS

Cheers

Ook voor u:
Afstudeerborrels
Recepties
Lunches

DOELENSTEEG 11 LEIDEN
TELEFOON 071-141070
ELKE DAG GEOPEND VANAF 11.00 UUR

 TIP-TOP

AUTO- EN TRUCK
VERHUUR

Leiden ☎ 071-125709-153627

HET ROER MAG OM

Henk Roosink

"Is dit universitair nivo?" riepen enkele eerstejaars op de LBD me toe: "Boekjes bestuderen, dat wil zeggen de daarin voorkomende rijtjes en definities er in stampen, de keurig netjes gedicteerde collegeaantekeningen van buiten leren, het zo opgebouwde bestand afdraaien tijdens de tentamens en vervolgens, hup, naar het tweede jaar? Het lijkt hier wel middelbare school!" Ook onder oudere jaars vallen kreten als "Wat leer ik hier nu eigenlijk?" en "Wat heeft het allemaal voor zin?" te beluisteren. Ook daar vragen sommigen zich af of dit nu universiteit, of dit nu wetenschap is. Door van tijdtot tijd braaf op de (vaak massale) tentamens het gevraagde neer te pennen ben je na vier jaar doctorandus in de bestuurskunde terwijl je het gevoel hebt dat je daar toch maar heel weinig zinnigs over weet te vertellen. Veel studenten voelen zich daar niet helemaal gelukkig bij, zij willen meer!

Ik wil in het navolgende een poging doen dat 'meer' een beetje inhoud te geven.

papers

Ik geloof niet dat het zinvol is om derde- en vierdejaars studenten nog boeken te laten bestuderen en daarover massaal schriftelijke tentamens af te nemen: De stof wordt slechts voor één moment, het tentamen, opgenomen, daar wordt het er in enkele uren uitgebraakt om vervolgens vergeten te worden. Het is zo passief.

Ik stel voor om de stof te laten bestuderen middels het laten schrijven van papers daarover. Ouderejaars zouden per jaar in plaats van tentamens zo'n 15 à 20 papers dienen te schrijven. Daar is veel voor te zeggen:

- Het betekent een actief met de stof bezig zijn, er dient mee gewerkt te worden, waardoor het bestudeerde beter bij blijft.
  - Het dwingt om over het bestudeerde na te denken en gedachten daarover te vormen.
  - Studenten leren een stuk met een kop en een staart te schrijven, daarin te redeneren en te argumenteren.
  - Studenten die hun creativiteit op de tentamens niet kwijt kunnen, krijgen middels papers wel de kans te laten zien wat ze in huis hebben.
  - Docenten krijgen de mogelijkheid de studenten beter te leren kennen en te beoordelen welke studenten nu werkelijk goed zijn.
  - Het betekent een stuk persoonlijk contact tussen student en docent c.q. professor. Vereiste is uiteraard een goede begeleiding en werkelijke interesse van de laatsten in datgene waar de student mee bezig is. Alleen dan krijgen docenten de kans om de studenten die er lol aan hebben met wetenschap bezig te zijn te stimuleren en een stukje van hun wetenschappelijke bevlogenheid -indien aanwezig- over te brengen.
  - Misschien dat er zo meer studenten van overtuigd worden dat wetenschap best heel leuk en interessant kan zijn en dat ze gaan voelen voor een eigen tweede fase onderzoek.
- Hier staat tegenover dat zowel studenten als docenten harder zullen moeten werken. Overigens wel op een andere manier. Misschien ook zullen meer studenten afhaken. Naar mijn mening wordt hier echter de kwaliteit en status van de universiteit echt niet mee geschaad.

literatuur

Op de universiteit gaat het -in de woorden van prof. ir. Vugter, oud rector magnificus van de Universiteit

Twente²-ook om persoonlijke groei, om zelfvorming naar wetenschappelijke en maatschappelijke volwassenheid.

Een academicus dient naast een vakmatige ook een reflexief-kritische competentie te ontwikkelen, aldus Herman Koningsveld, docent filosofie aan de Landbouwwuniversiteit Wageningen.³

Ik geloof niet dat het passief laten bestuderen van allerlei bestuurskundige hand- en leerboeken daar veel aan bijdraagt. Dergelijke boeken zijn nuttig in de eerste leerjaren, maar bij wetenschappelijk bezig zijn denk ik aan diepgang, aan een intensieve en uitgebreide kennismaking met de nieuwste ideeën en trends binnen de maatschappij en het managementdenken daarover, aan het lezen van de grote schrijvers en aan het bestuderen van actuele problemen.

Als JBW-er moet ik in mijn derde en vierde jaar nog de boeken van Robbins, Hogwood & Gunn, Hopgerwerf en Van Braam bestuderen; en dat bevredigt niet.

Ik zie boeken verschijnen die heel interessant voor bestuurskundigen zouden kunnen zijn, maar waar ik tijdens de studie niets over hoor.

Zou het niet mogelijk zijn verslagen van recente management-congressen of de rapporten van vooraanstaande adviesburo's met betrekking tot een bestuurlijk probleem aan de stof toe te voegen, zodat we wetenschap ook in haar praktische toepassing kunnen zien. Ook docenten die zelf in de praktijk van het management bezig zijn geweest, zouden de stof meer beeldend kunnen overbrengen dan nu het geval is. Grote delen van de stof zijn nu saai omdat de student zich nauwelijks iets voor kan stellen bij allerlei termen en uitspraken.

Waarom zou prof. Dekker zo'n succes hebben met zijn college? Ik denk omdat hij niet alleen de grote ideeën noemt, maar ze tegen een brede -uiterst actuele- achtergrond heel aansprekend weet te brengen. Hij redeneert vaak vanuit een razendsnel veranderende wereld en maakt van daaruit de noodzaak tot bestuurlijke veranderingen heel aannemelijk. En dat doen ook -absoluut niet saaie- auteurs als Toffler en Drucker die voor zijn college gelezen moeten worden.

organisatie

Prof. Rosenthal stelde onlangs dat er ook rivaliteit onder ambtenaren is, maar dat het alleen de kunst is die productief te maken.

Waarom wordt de onderlinge concurrentie, zowel tussen docenten als tussen studenten niet een beetje gestimuleerd? Wat de docenten betreft: geef hun de kans zich te profileren. Eventueel samen met grotere keuzemogelijkheden voor studenten inzake het onderwijsprogramma, zou een soort 'slag om de studenten' kunnen worden gestimuleerd. Studenten zouden voor de meest dure (meest arbeidsintensieve en begeleidingstijd vragende) colleges geselecteerd kunnen worden op basis van studieresultaten. Ook daar zou rivaliteit productief kunnen worden gemaakt.

Bij bestuurskundigen gaat het om toekomstige vormgevers van het openbaar bestuur. Het management daarvan vraagt in deze 'turbulente tijden' om kwaliteit, om visie, om mensen die zich niet binnen de kortste keren door de gevestigde (ambtelijke) orde omver laten praten en zich daaraan gaan conformeren.

De universiteit dient die te leveren, maar een universitaire opleiding die verwordt tot een soort HBO of veredelde middelbare school, over het nivo waarvan meewarrig wordt gefluisterd, is daartoe niet in staat.

Dat geldgebrek vanwege bezuinigingen alleen de oorzaak van het verval is, wil er bij mij niet in.

Wat mij betreft mag het roer om •

Noten.

1. Het voorgaande heb ik grotendeels van prof. C. Schuyt tijdens een van zijn colleges.
2. In Elseviers Magazine van 29 november 1986.
3. In de Volkskrant van 15 oktober 1986.

COLUMN het is mij opgevallen

Het is mij opgevallen, dat het collegejaar '87/'88 weer ten einde loopt. Op het moment van schrijven schijnt de zon en de temperatuur is aangenaam. De tentamens liggen achter de rug. De zomer lokt en lonkt. Kortom, ik verkeer in een milde stemming. U zult daarom in deze column tevergeefs naar kritische opmerkingen zoeken. Hoewel, ik heb me in de afgelopen maanden over een aantal zaken hogelijk verbaasd. Zo heeft de variantenverlichting aan de D1-studenten danig op mijn lachspieren gewerkt. De cursus "Hoe zoekt men zijn autosleutel onder een lantaarnpaal terwijl hij ergens anders ligt" zal me nog lang bijblijven. Tot mijn aangename verrassing bleek de organisatiecommissie van de Landelijke Bestuurskunde Dag op de originele gedachte te zijn gekomen de plaats van de medewerkers in de hiërarchie aan te geven met uitstekend van elkaar te onderscheiden naamplaatjes. Dit bewijst eens te meer hoe goed bestuurskundigen zijn ingevoerd in de principes van de bureaucratische organisatie. Wellicht spreekt hier de invloed van de dagvoorzitter De Vries. Over De Vries gesproken, Zijn "wave" doet hem ongetwijfeld de geschiedenis ingaan als de hopman van bestuurskundig Nederland. Maar dit terzijde. Lezers van dit blad weten dat ik modegrillen in het openbaar bestuur en de bestuurskunde wantrouw. Dit laatste omdat de wetenschap dient te waarschuwen tegen de waan van de dag. Ik wil daarom in dit nummer een actueel onderwerp bespreken: Het bedrijfsmatig werken binnen de overheid. Het functioneren van de overheid staat ter discussie. Overheidsfunctionarissen proberen elke strohalm aan te grijpen om de kritiek te keren. Zo een strohalm is aanwezig: "Werk als in het bedrijfsleven". Organisatiemodellen (het liefst met namen ontleend aan het bedrijfsleven), zelfbeheer, product-en cliëntgerichtheid en ja zelfs marketing

gaan als warme broodjes over de toonbank. Er is aanbod te over. De vraag is of de overheid door blindelings rages te volgen uiteindelijk knollen voor citroenen verkocht krijgt. De burger die slechts een goede dienstverlening verlangt, zit -om in de groente-en fruit terminologie te blijven- met de gebakken peren, maar ja, hij is toch niet beter gewend. Ik wil wat dieper op de marketing ingaan, omdat in het derde doctoraaljaar het vak "marketing in het openbaar bestuur" gekozen kan worden. Het gaat om een college met een vaardighedenkarakter verzorgd door Theo Toonen. Voor de vaste lezers van deze column geen onbekende. Dit jaar moest men een marktanalyse verrichten naar de behoefte aan en de afzetmogelijkheden van eenheden bestuurskunde student (het product) bij de potentiële werkgever (de cliënt). Het betreft een strategische marktverkenning waarbij productdifferentiatie (de afstudeervarianten) een rol van betekenis speelt. Het onderwerp is alleraardigst. Laat ik dat onmiddellijk zeggen. Maar -en nu komt mijn bezwaar- het nauwelijks representatief voor het hele scala collectieve goederen, die zich niet laten splitsen naar afzonderlijke eenheden product. Wat is de eenheid product bij de ontwikkeling van een milieubeleid? De module marketing heeft zeker zijn nut en ik zou een ieder willen aanraden deze te volgen. De overheid levert immers ook individuele goederen. Het gevaar van instrumenten als marketing is dat totaal-oplossingen worden gesuggereerd, die niet waargemaakt kunnen worden. De kloof overheid-burger kan waarschijnlijk beter gedicht worden door een eerlijk voorlichtings- en vooral public relationsbeleid.

Michiel Nicolaas van der Hargh

HET O.S.B.

In het maart-nummer van Bestuurskundige berichten heeft u kennis gemaakt met het overlegorgaan studentenbelangen. De maandelijkse vergaderingen blijken produktief te zijn. De actieve inbreng van de studenten uit de verschillende jaren voorkomen, binnen deze vergaderingen, een eenzijdige informatietoever. De informatie wordt door het overlegorgaan verwerkt tot concrete standpunten, die de basisvormen van het overleg met de vakgroep.

Het overlegorgaan heeft twee communicatiekanalen van en naar de vakgroep ontwikkeld. Ten eerste kunnen via de studentenvertegenwoordigers (-sters), in het vakgroepbestuur, standpunten naar de vakgroep verwoord worden. Ten tweede is er een nieuw communicatiekanaal gecreëerd in de vorm van een adhoc-commissie. In deze commissie hebben zowel medewerkers van de vakgroep als medewerkers van de O.S.B. zitting. Van vakgroepszijde zijn dit dhr. Roborgh, dhr. Rosenthal en mevr. Gevers. Vanuit het O.S.B. hebben Karin Hoffmann (1e-jaars), Jolanda van de Berg (2e-jaars), Roel Kok (3e-jaars) en twee losse leden hun inbreng. De adhoc-commissie komt bijeen op initiatief van één van de commissieleden. Bovenindividuele knelpunten ten aanzien van de studie vormen dan het onderwerp van discussie.

In mei vond de eerste bijeenkomst van deze commissie plaats. Onder andere de volgende punten zijn besproken:
a) Het betrekken van studenten bij de ontwikkeling van de onderwijs-evaluatie.
b) Het bepalen van de samenstelling van de toekomstige studierichtingscommissie.

ad a) Dit gesprek heeft een aanzet gegeven tot het besluit van de vakgroep om binnen het kader van de ontwikkeling van de onderwijs-evaluatie studenten ruimte te geven een eigen bijdrage te geven een eigen bijdrage te leveren. Studenten die deze ruimte willen invullen kunnen contact opnemen met één van de studentenvertegenwoordigers (-sters).

ad b) Het lijkt ons noodzakelijk alvorens op de samenstelling van de studierichtingscommissie over te gaan eerst enige duidelijkheid over de functie van deze commissie te scheppen. De studierichtingsadviescommissie's zijn in het leven geroepen om de te grote communicatieve afstand tussen de vakgroepen en de faculteitsraad/bestuur te overbruggen. De studierichtingscommissie heeft tot taak, gevraagd of uit eigen beweging, advies uit te brengen over nadere regeling en uitvoering van het onderwijsprogramma van de studierichting aan de faculteitsraad/bestuur, het vakgroepsbestuur en de werkgroepen. Indien een advies niet wordt overgenomen door het betreffende orgaan zal deze weigering met redenen moeten worden omkleed.

De studierichtingscommissie bestuurskunde bestaat uit negen leden. Vier leden aan te wijzen door het vakgroepsbestuur en vijf leden aan te wijzen door de (voor de studierichting ingeschreven) studenten. De studenten zouden in eerste instantie benoemd worden. Inmiddels is besloten middels verkiezingen te bepalen welke studenten in de studierichtingscommissie zitting krijgen. Er is een voorlopige studie-

richtingscommissie samengesteld. Deze commissie heeft tot taak samen met de vakgroep een verkiezingsprocedures op poten te zetten. Het is de bedoeling in de loop van het studiejaar 1988-1989 de definitieve studierichtingscommissie te installeren.

Met bovenstaande informatie hebben wij u op de hoogte gehouden van de activiteiten van het O.S.B. Wij willen benadrukken dat de O.S.B.-vergaderingen

openbaar zijn en dat iedere belangstellende student daarin zijn eigen inbreng kan hebben. De agenda van de vergaderingen kunt u vinden in het postvak van het O.S.B. op Rapenburg 59.

Wij houden u op de hoogte!

Namens het O.S.B.
Jolanda van de Berg (071-316356)
Sandra Hogenbirk (071-226494)

HERENSTEEG 9 LEIDEN 071 - 146340

LA BOTA

E E T - E N D R I N K W I N K E L

post-doctorale opleiding Joris Jurriëns

De mogelijkheid van het volgen van een post-doctorale opleiding komt voor een aantal mensen steeds dichterbij. Een bijzondere mogelijkheid hiertoe is het Europees Universitair Instituut, opgericht door de lidstaten van de Europese Gemeenschappen. Dit intergouvernementele instituut beoogt een bijdrage te leveren aan de intellectuele ontwikkeling in Europa, door onderzoekers een Europese wetenschappelijke en culturele vorming mee te geven op het gebied van de sociale- en menswetenschappen. In 1955 is het plan gelanceerd om zo'n instituut in het leven te roepen, in 1972 is dit plan, na ondertekening door de lidstaten van de E.G. ook werkelijk van de grond gekomen en in 1976 zijn de eerste opleidingen aan het instituut, dat gevestigd is in Florence, aangevangen.

De opleiding beoogt een Europese dimensie toe te voegen aan de vakken die gedoceerd worden aan het instituut en tracht, evenals de bestuurskunde, interdisciplinair te werk te gaan. Het onderwijs- en onderzoeksprogramma is ondergebracht in vier afdelingen: Geschiedenis en Cultuurwetenschappen, Economische Wetenschappen, Rechtswetenschappen en Politieke en Sociale Wetenschappen. Vierendertig docenten zijn full-time verbonden aan het instituut en daarnaast worden er ook veelvuldig gasthoogleraren ingezet.

De president van het instituut is Emile Noël, één van de eminentes-grises van de Europese samenwerking, die jarenlang Secretaris-Generaal van de Europese Commissie was. Om toegelaten te worden tot de opleiding is minstens een doctoraal examen vereist, naast een redelijke

kennis van twee van de officiële talen van het instituut. Natuurlijk moet ook het promotieonderzoeksonderwerp in het aangeboden programma passen. Het instituut verwelkomt onderzoekers die, ofwel hun doctoraat aan het instituut wensen te behalen, ofwel hun doctoraat voorbereiden in het eigen land en voor één of twee jaar hun vorming aan het instituut willen vervolmaken. Kandidaten worden in principe voor één jaar aange-

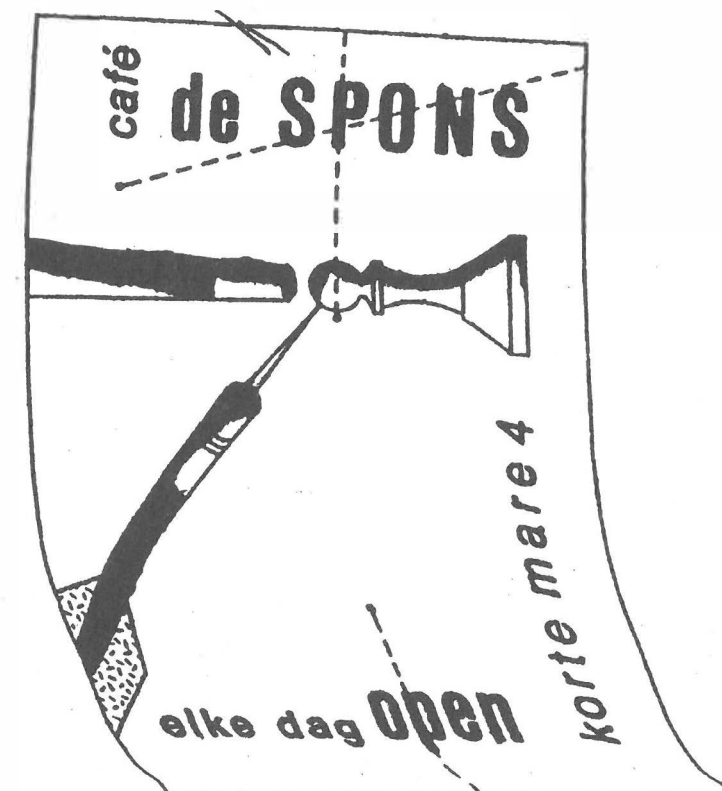
steld. Als blijkt dat ze in staat geacht mogen worden hun doctoraat te kunnen halen worden ze tot het tweede studiejaar toegelaten. Meer informatie is te verkrijgen bij: De Academische Dienst van het Europees Universitair Instituut Badia Fiesolana Via dei Roccettini 5 San Domenico di Fiesole (Fl) 50016 Italië

M . E . D . E . D . E . L . I . N . G . E . N

Hedy Braam is gekozen in de faculteitsraad. Ze neemt de plaats over van Annemarie Kneppers. Hedy zal ons op de hoogte houden van de ontwikkelingen in de faculteitsraad.

GEZOCHT

Wegens vergrijzing zoeken wij 1^e en 2^e jaars redactieleden. Interesse? Stuur een brief aan de B.B.!
redactie B.B.
postvak B.I.L.
Rapenburg 59

BOEKHANDEL
KOOYKER

- heeft een zeer uitgebreide voorraad voorgeschreven en aanbevolen boeken voor *alle faculteiten*.
- biedt de mogelijkheid tot kopen op rekening.
- levert het complete pakket, inclusief buitenlandse titels zo goedkoop mogelijk.

***Een bezoek aan KOOYKER
is een studie waard!***

Nieuwe Rijn 13, 15-16, Leiden. Tel. **071-144146**
vanaf 20 mei: Breestraat 93, Leiden Tel. **071-160560**

Openingstijden:

Maandag van 13.00 - 18.00 uur; Dinsdag t/m vrijdag van 09.00 - 18.00 uur;
Zaterdag van 09.00 - 17.00 uur; Donderdag koopavond van 19.00 - 21.00 uur

en

Leidse Plein AZL, Rijnsburgerweg 10, Leiden.
Telefoon **071 - 217455**

Openingstijden:

Maandag t/m vrijdag van 10.30 - 18.00 uur;
Donderdag koopavond;
Zaterdag van 13.30 - 17.00 uur